

2. Живиця: Хрестоматія української літератури ХХ ст.: Кн.1 / За ред. М.М.Конончука – К.: Твім інтер, 1998. – 720 с.
3. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996р. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.
4. Кучерук О. Більшовицька політика українізації у ХХ рр. // Рідна школа. – 1993. – №10. – С.29 – 32.
5. Литвинів С. Учитель і весняна антирелігійна кампанія // Рад.освіта. – 1929.– №4. – С.37 – 44.
6. Русначенко А.М. Національно-визвольний рух в Україні: середина 1950-х-початок 1990-х рр. – К., 1998. – 720 с.
7. Сивачук Н.П. Підготовка майбутніх учителів до народознавчої роботи в школі: Автореф. дис. канд. пед. наук. – К., 1997. – 24 с.
8. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка: Навч. посібник. – К.: ІСДО, 1996. – 288 с.
9. Сухомлинський В. Батьківська педагогіка. – К.: Рад. школа, 1978. – 263 с.

УДК 37(09)+371.4

Калабська В.С.

ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА С. РУДНИЦЬКОГО У ПРОЦЕСІ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ДИТЯЧОГО ХРИСТІЯНСЬКОГО ТАБОРУ „МАЯЧОК”

***Анотація.** У статті розглядаються педагогічні погляди, висвітлюється досвід використання педагогічної спадщини С. Рудницького у виховній роботі у дитячому християнському таборі „Маячок”.*

***Аннотация.** В статье рассматриваются педагогические взгляды, раскрывается опыт использования педагогического наследия С. Рудницкого в воспитательной работе в детском христианском лагере „Маячок”.*

***Annotation.** The article considers pedagogical looks, experience of using of pedagogical traditions in educational work S. Roudnitscogo in child's christstian camp „Mayachok”.*

В умовах становлення і розвитку незалежної української держави особливої актуальності набуває проблема виховання громадянина, що усвідомлює свою належність до українського народу, зберігає і продовжує українські культурно-історичні традиції, поважає і любить рідну мову та культуру. Досягти успіху у вихованні справжнього громадянина-патріота допоможе ґрунтовне вивчення, об'єктивна оцінка, творче осмислення та впровадження кращих надбань української педагогіки минулого та сучасних досягнень наукової думки.

Проблема виховання завжди займала одне з чільних місць у вітчизняній педагогічній думці. Теоретичні проблеми патріотичного виховання, пов'язані з національним і громадянським вихованням учнівської молоді, розробляли такі відомі українські педагоги: К. Ушинський, І. Огієнко, Г. Ващенко, С. Русова, В. Сухомлинський та ін. Серед сучасних дослідників котрі працюють над проблемою виховання школярів, – А. Алексюк, І. Бех, О. Вишневський, В. Майборода, А. Погрібний, М. Стельмахович та ін.

XX століття постає у долях та творчій спадщині педагогів як надзвичайно плідне, драматичне, сповнене досягнень, успіхів, суперечностей. Воно вмістило всі колізії, драми та успіхи епохи, неповторні й неповторимі образи, незаперечні здобутки в освіті та вихованні дітей і молоді.

Початок XX ст. – це період, коли спостерігався один із найбільших сплесків самоусвідомлення нації, публіцистики, мистецтва й педагогічної думки. Упродовж 1906-1913 рр. поживляється видавнича діяльність, усталюється український правопис, з'являються україномовні видання, де пропагуються ідеї національної школи. За роки існування Української держави (1917-1920) було сформовано національну шкільну політику, вималювалися перші контури національної системи освіти й виховання. Українські педагоги працювали над науково-методичним забезпеченням навчально-виховного процесу у школі: створювали національні підручники, впроваджували у педагогічний процес українознавчі дисципліни, народознавство. Одним із них був учитель, педагог, учений-географ, методист Степан Львович Рудницький (1877 – 1937).

Над вивченням творчої спадщини С. Рудницького працювало досить вузьке коло дослідників (О. Рубльов, О. Шаблій), які у своїх працях показали його як вченого-географа, фундатора географічної науки України. Педагогічна діяльність вченого представлена лише в дисертаційному дослідженні А. Розсохи „Освітня діяльність і педагогічні погляди С. Л. Рудницького” (1996). З контексту усього вище сказаного ми сформулювали *мету* нашої статті – висвітлити діяльність та педагогічні погляди С. Рудницького, дослідити вплив його праці на патріотичне виховання дітей. Відповідно до мети були поставлені такі *завдання*: ознайомити дітей з „Початковою географією для народних шкіл” С. Рудницького, виявити їх обізнаність щодо української історії, мови, мистецтва до та після ознайомлення з працею, проаналізувати результати дослідження.

С. Рудницький народився у м. Перемишлі в Східній Галичині (тоді Австро-Угорщина, тепер Польща) 3 грудня 1877 р. Його батько був учителем географії та історії, мати була високоосвіченою жінкою. Дітей у сім'ї виховували на гуманних традиціях, прищеплювали любов до рідного народу та його культури. Закінчив із відзнакою гімназію у Львові (1895) та філософський факультет Львівського університету (1899). Після його закінчення С. Рудницький дістав право викладати географію та історію в українських, німецьких і польських середніх школах і упродовж кількох років працював учителем географії у гімназіях Львова та Тернополя. У 1901 р. отримав науковий ступінь доктора філософії. Як приват-доцент філософського факультету й керівник кафедри географії Львівського університету, Степан Львович уперше в історії вищої школи розробив і викладав курс „Географія України”. Як справжній патріот України, він був одним із перших в університеті, хто читав лекції українською мовою. У фундаментальній праці „Коротка географія України” у двох книжках (1910; 1914) автор всебічно обґрунтував територіально-географічний статус України як держави. У 1920-1921 рр. у Відні викладав економічну географію в Академії зовнішньої торгівлі. Проте основна діяльність Степана Львовича в цей час полягала в іншому: він став одним із фундаторів Українського Вільного університету (УВУ) у Празі, створеного 23 жовтня 1921 р. Влітку 1926 р. С. Рудницький отримав офіційне запрошення Наркомосу УССР працювати в Радянській Україні. З 1927 по 1933 роки очолював Український науково-дослідний інститут географії та

картографії. У 1929 р. вченого обрали академіком Всеукраїнської Академії наук (ВУАН).

Зауважимо, що наприкінці 20-х – початку 30-х років минулого століття в радянській Україні склалися несприятливі умови для розвитку українознавчих напрямів науки. Процеси тоталітаризації держави, формування командно-бюрократичної системи, практика прямого втручання партійних і державних органів у наукові дослідження призвели до утворення в усіх сферах суспільного життя жорстокого контролю, стандартизації та одноманітності мислення, які називалися партійно-класовим підходом. Почалися масові політичні репресії, що проходили під гаслом боротьби з націоналізмом.

У результаті широкої пропагандистської кампанії Всеукраїнської асоціації марксистсько-ленінських інститутів проти етнографічних засад про український народ на вченого було начеплено ярлик „ідеолога українського дрібнобуржуазного націоналізму”.

Діяльність ученого була оцінена тогочасною владою таким чином: у березні 1933 р. його заарештували й бездоказово звинуватили у членстві в „контрреволюційній” Українській Військовій Організації, а 23 вересня засудили до п’яти років позбавлення волі. 9 жовтня 1937 р. особлива трійка управління НКВС Ленінградської області засудила С. Рудницького разом із іншими 134 ув’язненими „українськими буржуазними націоналістами” до найвищої міри покарання – розстрілу. Вирок було виконано 3 листопада того ж року.

У травні 1965 р. С. Рудницького було реабілітовано. Так було повернуто науці і суспільству довго замовчуване ім’я українського вченого світового рівня.

Провідного значення в системі шкільної освіти С. Рудницький надавав національному аспекту: адже разом зі знаннями про історію, природу, культуру в дітей розвивається любов до рідної землі; не може людина вважатися інтелігентною, якщо вона не знає рідного краю. Своє ставлення до цих та інших проблем освіти Степан Львович висловив у працях „Кілька гадок про географічні екскурсії в середній школі” (1905), „Початкова географія для народних шкіл” (1918), „Оборона краю і навчання географії” (1927), „Україна – наш рідний край” (1927). Для нашого експерименту у вихованні дітей нами було обрано „Початкову географію для народних шкіл” Рудницького, кожна сторінка якої свідчить про безмежну любов автора до України.

„Початкова географія для народних шкіл” вийшла друком у 1918 році кількістю 50000 примірників. Вона містить такі розділи: „Наша рідна земля”, „Географія України”, „Український народ. Наша рідна мова”, „Наша рідна історія”, „Наша рідна культура”, „Чужі народи на Україні”, „Поділ України”, „Київщина”, „Гетьманщина”. Деякі розділи містять фотографії, на яких зображено українське село на Полтавщині, кобзар, стрімкий беріг Дніпра на Київщині та інші краєвиди, тобто все те, що наочно розповідає нам про Україну та, без сумніву, виховує любов та повагу до неї. У зв’язку з тим, що з часу, коли праця педагога вийшла у світ, відбулися зміни у адміністративно-територіальному поділу нашої держави, діти були також ознайомлені з туристичною картою України, путівниками „Дванадцять маршрутів Київщиною” та „Десять маршрутів вихідного дня навколо Києва”.

Розроблений нами експеримент був спрямований на виховання і формування у дітей патріотичних й громадянських якостей.

Експеримент проводили серед дітей, що відпочивали у православному таборі „Маячок” з 18 по 25 липня 2008 року, розташованому в селі Коржовий Кут Уманського району Черкаської області.

Православний дитячий табір „Маячок” був створений у 2002 році парафіяльною громадою Української Православної Церкви. Директором табору є настоятель храму Різдва Пресвятої Богородиці міста Умані о. Сергій (Соколов), вихователі – православні вчителі шкіл та ВНЗ міста. Зміна у таборі розпочинається після свята першOVERХОВНИХ апостолів Петра і Павла (12 липня) та триває два тижня. Кожен рік табір розташовується на території одного з сіл Уманського району. Так, у 2002 – 2004 та 2007 роках табір був розташований на території Свято-Георгієвського жіночого монастиря біля с. Кочержинці, у 2005 році – у с. Колодистому, 2006 – у с. Степківка.

В експерименті взяли участь 23 дітей, з них 14 хлопців (7 – 7 – 9 років, 7 – 10 – 14 років) та 9 дівчат (9, 11 – 14 років). Розподіл дітей за віком та статтю показаний у таблиці:

Стать дитини	Вік дитини, років								Всього
	7	8	9	10	11	12	13	14	
Хлопці	2	2	3	1	1	1	2	2	14
Дівчата	-	-	2	-	2	1	3	1	9
Всього	2	2	5	1	3	2	5	3	23

За віком та статевими ознаками діти у таборі були розподілені на три загони:

1. „Зайченята” (7 хлопчиків віком 7 – 9 років),
2. „Аси” (7 хлопців віком 10 – 14 років),
3. „Веселка” (9 дівчат віком 9, 11 – 14 років).

Кожен загін мав свій девіз та речівку.

Під час заняття, яке проводилось на місці, де у с. Коржів Кут до 1957 року стояла церква Іоанна Богослова, діти були ознайомлені з „Початковою географією для народних шкіл” Степана Рудницького, а загони „Аси” та „Веселка” – з біографією та переліком праць вченого.

До та після заняття діти відповідали на запитання, які умовно можна поділити на декілька груп: питання ознайомлюючого характеру; питання патріотичного спрямування; питання на духовну тематику.

Як показали результати опитування, усі діти без винятку знають кольори державного прапора, а також їм подобається природа навколо.

У переліку свят, що святкують у родині чи сім’ї, діти згадували: Світле Христове Воскресіння (83%), Новий рік (78%), святкування дня народження (65%), Різдво Христове (61%), Івана Купала (48%), 8 березня (39%), Святителя Миколая (38%), Масляну, 9 травня (18%), 23 лютого, свято першOVERХОВНИХ апостолів Петра і Павла, День міста, Трійцю, Богородичні свята (9%).

С. Рудницький вважав, що ніякий народ на світі не може рівнятись з нами, українцями, щодо народної словесності. Особливу увагу звертав на українську народну пісню – „один з найбільших скарбів України. Кожен українець повинен як найбільше дорожити своєю рідною піснею, як найбільше її виучувати й співати” [3,78]. Під час свят співають українські народні пісні у 57% родин опитуваних дітей. У зв’язку з тим, що діти мешкають не тільки в місті, а й в сільській місцевості, ми, проаналізувавши їх відповіді виявили: у родин, що проживають у місті, під час свят співають пісні 62,5% сімей, а у селі – 43%.

Знають українські народні пісні 14 дітей (61%), не знають – 8 (35%), забули – 1 (4%). Серед пісень найчастіше діти називали жартівливі та ліричні: „Ти ж мене

підманула”, „Ой на горі два дубки”, „Чом ти не прийшов”, „Несе Галя воду”; патріотичні: „Ой на горі та жінці жнуть”, „Ой у лузі червона калина”. Ми дослідили, що не всі діти мають правильне уявлення про поняття „українська народна пісня”. Так, серед пісень, які знають респонденти, як народні згадувалися „Катюша” (слова М.Ісаковського, музика М.Блантера), „Там, де гори, полонини” (слова та музика М.Мозгового).

У розділах праці „Український народ. Наша рідна мова” і „Наша рідна історія” вчений-педагог виокремлює та детально описує ознаки українців, серед яких: будова тіла, мова, історія. Результати дослідження показали, що на запитання: „Яких ти знаєш народних (національних) героїв України?” до початку ознайомлення з книгою С. Рудницького „Не знаю” відповіла 1 дитина (4%), інші називали: Б.Хмельницького (30%), Тараса Бульбу, князя Володимира (13%), І.Гонту, М.Залізняка (4%) після ознайомлення – Б.Хмельницького (52%), І.Гонту, М.Залізняка (35%), козаків, гайдамаків (17%). Деякі діти, найменші за віком, до заняття перелічували також і казкових героїв.

Гетьманів України до заняття не знало 22% дітей, Б.Хмельницького назвало 56%, І.Мазепу – 17%, після заняття Б.Хмельницького назвало на 35% більше (91%), І.Мазепу – на 18% (35%). Також діти згадували імена гетьманів І.Вишневецького та К.Розумовського (4%).

Те, що українці не завжди мали можливість вільно розмовляти і писати своєю рідною мовою, до заняття знало 93% дітей, після заняття – 100%.

Також 9% дітей до заняття не змогли назвати прізвища великих українських поетів та письменників, 82% дітей назвали Тараса Шевченка, 61% – Лесю Українку, 39% – Івана Франка; після заняття 100% дітей назвали Тараса Шевченка, 81% – Лесю Українку, 61% – Івана Франка. Серед інших митців діти також називали Олену Пчілку (до і після 17%), Г.Сковороду (відповідно 9 і 4%), Л. Глібова, І. Довженка, В. Симоненка, П. Тичину, Л. Костенко, А. Малишка, В. Сухомлинського (4%).

До заняття тільки половина дітей (57%) змогли відповісти на запитання „Що таке держава?”. Після заняття 93% дітей (тобто на 36% більше) чітко знали відповідь на це питання. Державні форми управління до заняття знали тільки 21% дітей, після 79% (на 58% більше).

На запитання „У який час ти хотів би жити? Чому?” діти відповіли так: 70% – у сучасному світі (мотивація – цивілізація, немає голодомору, війни); 26% – у минулому (у часи князя Володимира, козаків, під час II Світової війни – захищати український народ), 4% – майбутньому (все має бути легко).

Проведене дослідження дозволяє дійти наступних висновків. Після ознайомлення дітей із „Початковою географією для народних шкіл” Степана Рудницького в середньому рівень знань дітей збільшився: про національних героїв України – на 23%, про великих українських поетів та письменників – на 20%, про гетьманів України – на 27% (до заняття взагалі не знали жодного гетьмана 22% дітей). Також зрозуміли, що таке держава та які існують державні форми управління відповідно на 36% та 58% дітей більше.

Отже, національне відродження України гостро ставить проблему розвитку патріотичних та громадянських якостей кожної особистості, а праця С. Рудницького „Початкова географія для народних шкіл”, яка має великий потенціал щодо виховання і формування патріотизму дітей, сприяє роботі у цьому напрямку. „Ми винні Україні нашу гарячу любов. Ми повинні для неї жити й з усіх

сил цілий наш вік працювати, щоб вона велика була між державами світу, щоб український народ був щасливий і великий між іншими народами” [3,3].

Література:

1. Дванадцять маршрутів Київщиною. . – К.: Гранті-Т, 2008. 104 с.
2. Десять маршрутів вихідного дня навколо Києва. – К.: Гранті-Т, 2007. 88 с.
3. Степан Рудницький. Початкова географія для народних шкіл. – Київ – Львов – Відень: т-во „Вернигора”, 1918.
4. Українська педагогіка в персоналіях: У 2 кн. Кн. 2: Навч. посібник / За ред. О.В.Сухомлинської. – К.: Либідь, 2005. – 552 с.

УДК 37(09)

Качур В.П.

МЕТОДИ ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ШКОЛИ І СІМ'Ї У США

Анотація. У статті висвітлюються методи ефективної комунікації школи і сім'ї у США.

Аннотация. В статье освещаются методы эффективной коммуникации школы и семьи в США.

Annotation. Methods of effective communication of school and family are in the USA lights up in the article.

Україна стоїть на шляху реальної розбудови демократичного суспільства, а тому особливої актуальності набуває проблема якісної підготовки молодих спеціалістів, бо тільки компетентна, самостійна і відповідальна, з чіткими громадськими позиціями індивідуальність, тобто морально вихована людина, здатна до оновлення державності України, розвитку її економіки та культури. Як відомо, культурний простір кожної країни визначається національним та світовим прогресом, а також відчуває вплив різних культурних запозичень, які не завжди виступають фактором позитивної спрямованості. Це зумовлено тим, що теорія і практика виховання ґрунтується насамперед на національних та історичних традиціях і залежить від державної політики тієї чи тієї країни в галузі освіти. З цього погляду особливу цікавість викликає теорія і практика виховання молоді у сім'ї та школі в США. Проблемам сімейного устрою в США присвятили свої розвідки Д. Стівенсон, А. Дебора Доусон, Ф. Фурстенберг, Дж. Брукс-Канн, Ш. Келам, Л. Чейз-Лансдейл, Д. Попеное, Д. Вайтехед. Їхні дослідження завоювали велику популярність не тільки в США, але й у всьому світі. У вітчизняній педагогіці в цьому напрямку працюють Г.Д. Дмитрієв, І.Д. Зверев, І.К. Зверева, З.О. Малькова, М.Д. Нікандров, В.І. Петрищев.

У нашій статті спробуємо окреслити шляхи налагодження ефективної комунікації сім'ї та школи в США, які можна застосувати на практиці і в Україні, що, на нашу думку, сприятиме подальшій демократизації національної системи освіти.

Виховання дитини, як говорить народна мудрість, починається з колиски, а формування її як особистості відбувається у сім'ї. Воно здійснюється не шляхом педагогічних дій, не епізодично, а постійно, день у день, із кожним словом, діями близьких людей. Тому американці вважають, що починати виховання потрібно